

V A L O S T A

V A L O S T A

*Vaihtoehtoiset vedostusmenetelmät valokuvauksessa ja taidegrafikassa
SAMK Kuvataide Kankaanpää 2009*

VALOSTA -näyttely on erikoistumisopinnojen lopputyönäyttely, joka on toteutettu opintojen kuluessa erilaisia valokuvauksen ja taidegrafiikan valotusmenettelyjä käyttäen.

Satakunnan ammattikorkeakoulu 2009

ISBN 978-951-633-056-6

ISSN 1457-0718 (Satakunnan ammattikorkeakoulu. D, Muut julkaisut 1/2009)

ISBN 978-951-633-057-3 (PDF -versio)

Taitto: Tuula Paulomo, Anne Salmela, Hanna Tammi

Painopaikka: Fast Point Oy, Tampere

Paperi: kannet Novatech 250 g, sisäsivut Novatech 150 g

Vanhasta Uutta

Valokuvauksen historiassa kuvanvalmistuksen menetelmiä tuli ja meni, jotkut säilyivät ja kehittyivät, toiset unohtuivat. Ennen teollista valokuvamateriaalien valmistusta valokuvaajan oli valmistettava itse valonherkät materiaalinsa. Syntyi sovelluksia ja parannuksia, kukin vedostaja jalosti menetelmiä parhaiten omaan työhönsä sopiviksi. Monella menetelmällä oli takanaan vain lyhyt elinkaari, kun jo seuraavaksi tuleva syrjäytti sen. Vanhimpia tekotapoja unohtettiin, eikä tarvittavia materiaaleja enää tuotettu.

Kuitenkin 1960-luvulta alkaen muutamat kokeilunhaluiset valokuvaajat, kyllästytyään tarjolla olleisiin keuhkoihin teollisesti valmistettuihin vedostuspapereihin, alkoivat herättää henkiin monia näistä menetelmistä tiedostettuaan niissä piilevät luovat mahdollisuudet. He valmistivat omat vedostuspaperinsa itse, käyttäen vanhoja käsityömenetelmiä ja oman aikansa materiaaleja, lisäten prosesseihin omia parannuksiaan ja muunnelmiaan. Perinteinen taidegraafikka – sekin kuvaa monistavana taidemuotona – liittoutui valokuvan kanssa, synnyttäen uusia fotograafisia sovelluksia.

Historiallisten menetelmien harjoittajat ovat erityisen tietoisia vedostensa käsityöluonteesta ja uniikkisuudesta, kiinnittäen huomiota myös niiden fyysisiin ominaisuuksiin. He haluavat kauniiden kuvien olevan myös kauniita esineitä. Siirtyminen historiallisten, nykypäivän näkökulmasta ehkä ”primitiivistenkin” menetelmien käyttöön on yksi vaihtoehto vedosten laadusta huolehtiville taiteilijoille.

Voisimme siis määritellä vaihtoehtomenetelmät sellaisiksi (usein historiallisiksi) vedostustekniikoiksi, jotka tekotavaltaan ja ulkonäöltään poikkeavat tämän päivän ”valtavirrasta”, tavanomaisista ja vakiintuneista valokuvien ja grafiikan valmistustavoista. Niistä ei välttämättä ole paljon tietoa tarjolla, eikä aina valmiita materiaaleja ostettavissa. Niitä ei yleensä opeteta laajasti valokuvaajan tai kuvataiteilijan koulutuksessa. Ne vaativat paljon kokeilua ja tutkimista, mutta palkitsevat tavanomaisista kuvantekotavoista poikkeavilla, vahvasti yksilöllisillä lopputuloksilla.

Kuljen sokkeloisia kujia, kurkistelen rappukäytäviin, eksyn sisäpihoille yhä syvemmälle rakennusten sydämiin. Seinistä voi lukea vuodet, alati muuttuva valon leikki luo tunnelmaa ja tila paljastaa pala palalta itseään.

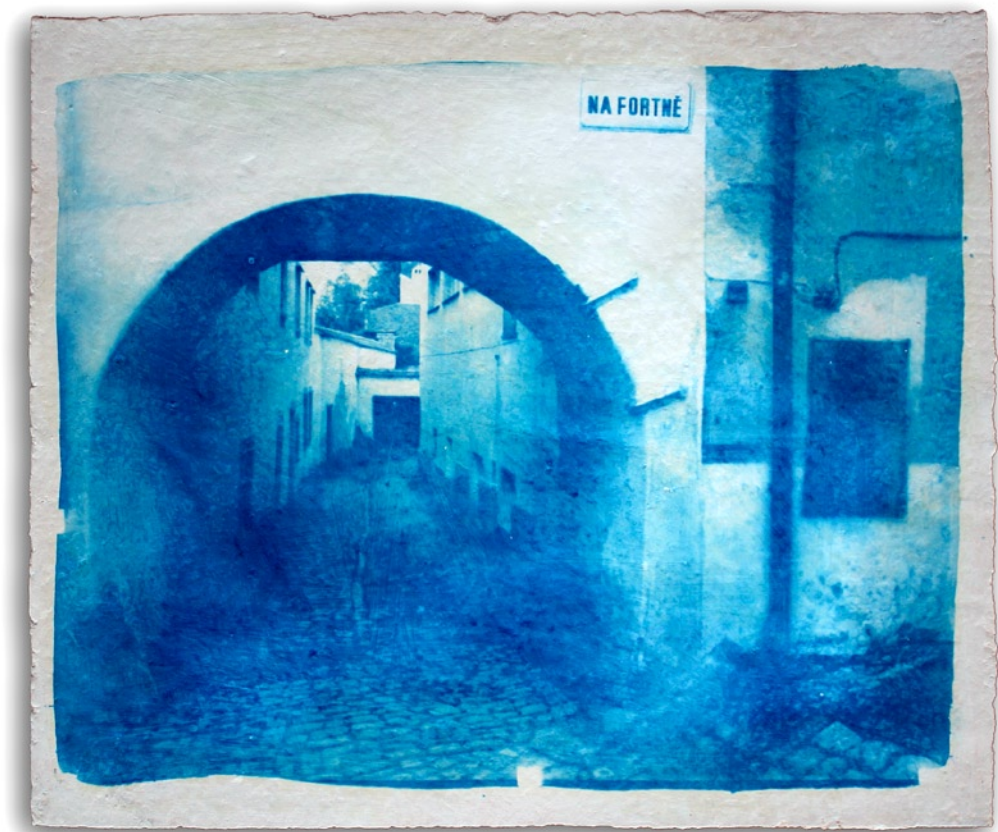
Pysähdyn, koskettelen, haistelen ja kuuntelen miten arjen huuhtelemat kiviseinät toimivat kaikupohjana elämisen äänille. Tunnen rakennusten herkäät yksityiskohdat. Ajantaju katoaa ja herkistyn tilan aiheuttamille mielikuville.

Työni ovat syanotypioita paperisavelle. Ohut keramiikkalaatta on kuin pala talon seinää, jossa syanotypialla vedostettu kuva on valon ja sinisen varjon leikkiä.

Hannele Heino

Vantaa

hanne.h@netti.fi

Sarjasta "Tila"
syanotypia paperisavella
38 x 32cm

Tuija Nykyri kertoo kirjassaan Naiseuden naamiaiset (Nykyri 1996), että kirjallisuudessa yhteen ääneen todetaan kulttuurin visuaalistumisen ja estetisoitumisen lisänneen ulkonäön merkitystä. Hänen mukaansa mainosten, elokuvien ja musiikkivideoiden kaltaiset kulttuurituotteet vilisevät kauniita, nuorekkaita ja avoimen seksuaalisia ihmisiä. Urbanista tilasta on tullut kaupallistettuun muotiin ja elämäntyyliihin perustuvien esitysten kilpakenttä. Kun vaatetuksella aikaisemmin viestitettiin sosiaalista asemaa, pidetään vaatteita nykyään samanaikaisesti sekä keinona sulautua massaan että oman, ainutlaatuisen ja yksilöllisen identiteetin ilmaisijana. Muoti on diskurssi, joka määrittelee naiseutta ja seksuaalisuutta.

Nykyrin mukaan naisen ulkonäköön kiinnitetään jatkuvasti huomiota, ja siihen liittyvä arvottaminen jäsentyy jo varhain osaksi naisena olemista. Vaatetuksen perinteistä naisellista linjaa edustaa mekko. Naisellisuuden huippu mystillisyydessä ja viettelevyydessä saavutetaan juhlan ja yöelämän maailmassa.

Juhla – mekko teoksen idea syntyi kirjaa lukiessani. Halusin käyttää teoksessani oppimiani uusia tekniikoita kollaasiin yhdistettynä. Juhlamekko kuvaa koristautumista ja samalla pyrkii herättämään katselijaa pohtimaan omaa suhdettaan kyseiseen asiaan.

Päivi Karjalainen

Jyväskylä

sp2007@luukku.com

Juhla – mekko
yksityiskohta teoksesta
sekatekniikka

Valokuvani on kuvattu digitaalisesti Helsingin ydinkeskustan raitiokiskotyömailla kesällä 2008. Kuvista on tehty diginegat, jotka on sitten vedostettu suurennuskoneella.

Hopeaemulsion olen kiinnittänyt lakalla/gelatiinilla ruostutetulle pellille, jonka keskelle on kiinnitetty lehtikulta. Valokuva on vedostettu pinnakkaisperiaattella kullan päälle.

Ruosteinen pelti kuvastaa rakennustyömaata, auki kaivettua maata, hiekkaa ja raitiovaunukiskoja. Ruoste kuvastaa myös aikaa. Muutoksia ja ajan kulumista. Kulta taas ajattomuutta, pysyvyyttä. Näin olen yhdistänyt vanhan valokuvaperinteen ja nykyaikaiset työtavat niin valokuvauksessa kuin fyysisessä rakennustyössä. Teknologia ja koneellistuminen muuttavat ja muovaavat elämäämme. Tietyt arvot säilyvät, muuttavat ehkä muotoaan ajan myötä. Toiset arvot taas sammuvat kuin hitsauskipinä yön pimeyteen.

Matti Kervinen

Helsinki

matti.kervinen@welho.com

Työn kultaa
pelti, lehtikulta, hopeaemulsio
40 x 40 cm

Kuljetan kameraa mukani missä kuljen. Kuvaan usein paikkoja, jossa ei näennäisesti ole mitään erityisen merkittävää, mutta valo ja varjo muokkaavat näkymästä mielenkiintoisen, vähän salaperäisenkin.

Olen kuvaillut pitkin talvea erilaisissa maisemissa melko pimeässä pitkillä valotusajoilla tarkoituksellisen epätarkkoja valokuvia, joissa tavoittelen maalauksenomaista vaikutelmaa.

Kuvien maalauksellisuutta korostaakseni olen vedostanut ne kumiöljymenetelmällä. Tämä menetelmä hävittää kuvasta kaikki pienet yksityiskohdat ja jäljelle jää niiden olennaisin sisältö – pimeän vuodenajan tunnelma.

Erja Laakkonen

Helsinki

erjalaakkonen@gmail.com

Hämärän kulkijoita 1
kumiöljyvedos
25 x 20 cm

Ajatukseni lopputyöhön lähti betonilaatasta ja siitä miten sen päälle tallataan. Halusin luoda laatalle jotakin pyhää, mille astuminen ei olisi kenellekään itsestään selvyys. Kuudennen ja seitsemännen Mooseksen kirjan taika- ja henkioppiin eli ”mustaan raamattuun” löytyy hyvin vähän kuvitettua materiaalia, joten etsin aiheeni sieltä.

Valitsin lopputyöhöni seitsemän mahtavan henkien ruhtinaan sinetit ”Mustasta Raamatusta”. Loin sineiteille hahmot vanhojen heprealaisten kertomusten mukaan. Lopulliset sinetit hahmoineen vedostin betonilaatoille. Kova betonilaatta kuvastaa työssäni ikuisuutta, kestävyyttä, ajattomuutta.

Syanotypian valitsin menetelmän sopivuuden ja myös sinisen värinsä vuoksi. Sininen väri kuvastaa uskonnossa puhtautta, viattomuutta, uskollisuutta, jumaluutta ja ikuisuutta. Värin voimaa pidettiin yliluonnollisena. Laattojen lukumäärä seitsemän on myös merkityksellinen. Lukua seitsemän on pidetty luonteeltaan sekä maagisena että jumalallisena lukuna.

Syanotypia ja betoni asettivat mielenkiintoisen haasteen yhdistää kaksi toisiinsa sopimatonta ainesosaa. Kuvan saaminen emäksiseen ja huokoiseen laattaan oli hankalaa. Monien väliainekokeilujen ja uv-valotusten jälkeen lopulta onnistuin kuitenkin vedostamaan sinisävyiset kuvani betonille. Löytämäni väliaine osoittautui erinomaiseksi huokoiselle sementtilaatalle.

Tuula Paulomo-Rantanen

Noormarkku

tuulapaulomo@dnainternet.net

"Barbuel", kaikkien taiteiden ja viisauden mestari, sekä kaikkien aarteiden herra ilmestyy villiporsaan muodossa. syanotypia betonille 30 x 30 cm

Töissäni on teemana ihminen maisemassa. Olen kiinnostunut maisemasta, jossa katse saa vaeltaa kauas, ja samalla ajatus karkaa kauas. Merelle suuntautuva katse, ihminen sen rannalla. Meri on elementtinä iäinen ja elämän alkulähde, ihminen sen äärellä ihmettelemässä elämän ja meren suuruutta, iäisyyttä. Samaa iäisyyden tuntua löydän kasvien juurista ja kallioista. Haluan saavuttaa töissäni meditatiivisen tunnelman, rauhallisuuden ja iäisyyden tunnun. Taiteellani liityn maailmankaikkeuden jatkuvaan virtaan.

Tekniikkani on fotoetsauksen ja chine collén yhdistelmä. Tässä saan kollaasimaisesti yhdisteltyä haluamani asiat maisemaan. Tekniikkani valintaa tukee se, että haluan tuottaa teoksen juuri tietyn maiseman äärelle, kuvaan jonka olen itse tallentanut. Näin minulla on henkilökohtainen kokemus juuri siitä maisemasta, jota käytän.

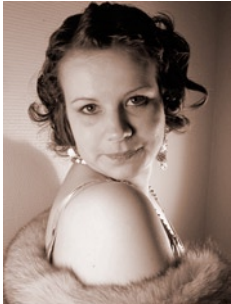
Marjo Ruskela

Forssa

marjo.ruskela@surffi.net

Maasta olet sinä tuleva
fotoetsaus, chine collé
30 x 30 cm

Omia valokuvia selatessa näkee, mihin katse on joskus kiinnittynyt. Aika voi saada kuvat näyttämään toisenlaisilta ja niissä voi nähdä jotain, mitä kuvatessa ei huomannut. Halusin irrottaa kuvista yksityiskohtia ja tarkastella niitä sellaisenaan. Niistä muodostui jonkinlaisia keräilykappaleita, ikään kuin matkan varrelta taskuun poimittuja löytöesineitä, joita hämmästelin palattuani.

Pidän siitä, miten kumipainon ja syanotypian yhdistelmällä kuvista voi muokata jotain alkuperäisen tarkan valokuvan ja oman mielikuvan väliltä. Erityisesti pidän myös sen pointillisesta jäljestä ja samettisesta pinnasta.

Anne Salmela

Kankaanpää

asalmester@gmail.com

50°21'59.21"P 106°05'36.75"l
30.04.2006, 14:56
kumipaino, syanotypia
14 x 28cm

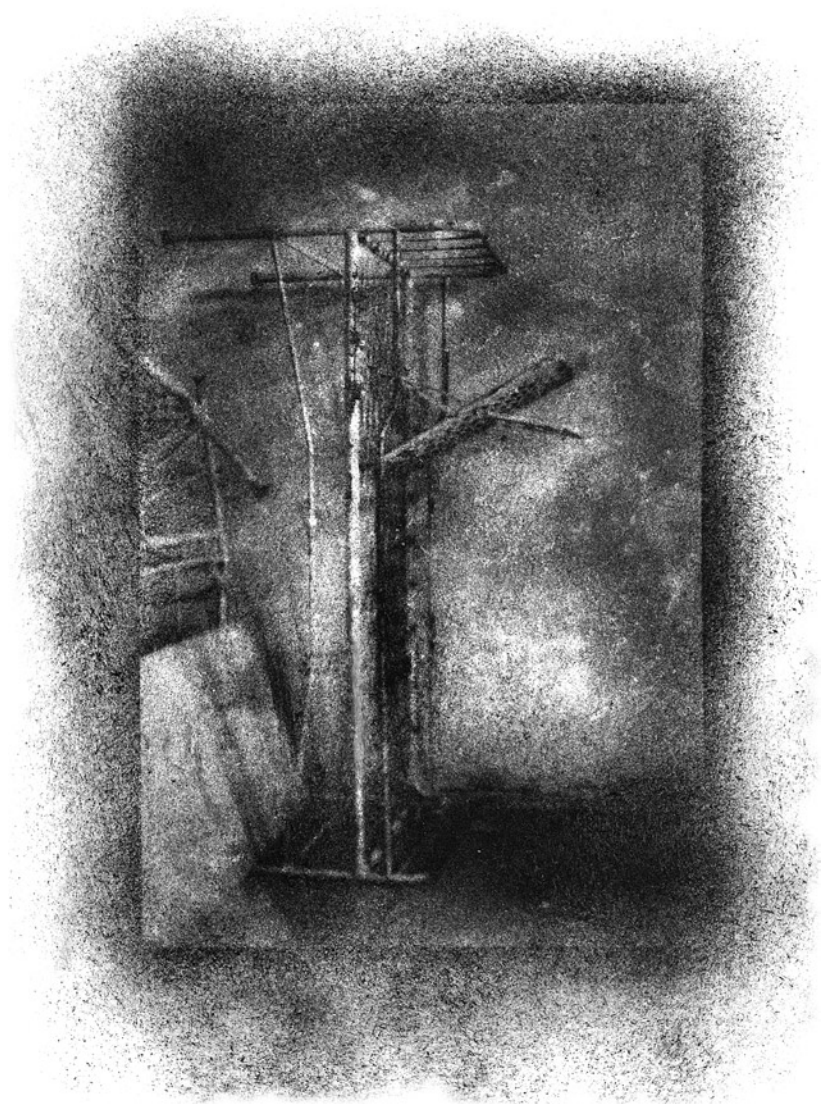
Valokuvasarja on tehty bromiöljymenetelmällä. Halusin tehdä kuvan, joka liikkuu ajan välillä. Kuvan, joka on sisällön aineksiltaan tätä päivää, mutta johon tekniikalla tuodaan mennyt aika. Mielestäni bromiöljymenetelmällä on mahdollista tuottaa kuvaan ilmaisuja, joka antaa kuvalle sekä aikaan että mielikuviin liittyviä lisämerkityksiä. Aikaan liittyvä ulottuvuus syntyy bromiöljymenetelmässä kuvan rosoisuuden ja vanhaan viittaavan värin kautta. Roso etäännyttää ja antaa kuvalle kaukaisen todisteen voiman. Amatööriäinen sommittelu ja karkeus tekevät kuvasta dokumentin, jonka mahdollisuudet kiehtovat minua. Etsin menetelmän kautta mahdollisuutta esittää ottamani kuva menneisyyden todisteena.

Kuvien taustalla on oikea, olemassa oleva rakennus: kasvihuone, josta tuli mielisairaala. Tila kerrostuu monelle aikakaudelle, mieli risteilee kasvihuoneen keveydestä mielisairaalan raskaaseen tarinaan. Kuvasarja liittyy mielessäni vastakkaisesti ja samanaikaisesti päättymiseen, kasvuun ja kärsimykseen ja toivoon. Koko sarja kuvaa teknisesti ja sisällöllisesti häviämistä, murtumista ja olemattomiin katoamista.

Päivi Inkeri Setälä

Pori

paivise@hotmail.com

Luultua enemmän
bromiöljy
15 x 10 cm

Työni ovat mustavalkoista carborundum- ja kopiosyövytystekniikoilla tehtyä naisen maailmaa. Nainen liikkuu varjoissa ja peilaa itseään. Nainen on katseen kohteena, oman ja muiden. Millaista on riittävä naisuus? Työni sijoittuvat kaupunki- ja huonetiloihin. Ihminen on usein yksin ja aistittavissa on joskus myös vieraan läsnäolo, joka saattaa olla läsnä vain varjona.

Töissäni halusin yhdistää carborundumin maalauksellisuutta ja valokuvan esittävyttä. Valokuvatekniikoista hieman epätarkka ja sattumanvarainen kopiosyövytys sopii mielestäni hyvin ilmaisultaan saman tyyppiseen carborundumiin. Kopiosyövytyksessä testailin erilaisia työskentelytapoja ja töissäni käytin kahden eri menetelmää carborundumiin yhdistäen. Haluan työskennellä hieman sattumanvaraisesti ja uniikki-menetelmillä. Yleensä yksi vedos riittää grafiikan perinteestä poiketen.

Halusin tuoda työskentelyyni uutta ulottuvuutta ja mielestäni olen onnistunut hieman uudistamaan ja laajentamaan omaa ilmaisuani valokuvan käytön kautta. Näissä töissä olen kuvannut omakuvien kautta naisen maailmaa.

Hanna Tammi

Nousiainen

hanna.tammiz@luukku.com

Sarjasta "Peilauksia"
carborundum, kopiosyövytys
25 x 22 cm

Sanastoa

Digitaalinen negatiivi, ”diginega”, on tietokoneella käsitelty ja läpinäkyvälle materiaalille tulostettu kalvo, jota käytetään pinnakkaisvalotuksissa. Vedostettavaksi aiottu kuva voidaan käsitellä kuvankäsittelyohjelmassa (esim. Photoshop) ja tulostaa kalvolle kullekin vedostusmetelmälle optimoidussa sävyasteikossa.

Pinnakkaisvalotus (kontaktivalotus) on valonherkän materiaalin valotusmenettely, jossa lopullisen kuvan kokoinen negatiivi liitetään tiukasti (lasilevyä tai tyhjiökehystä käyttäen) kontaktiin valotettavan materiaalin kanssa. Valotus tapahtuu negatiivin läpi valonherkälle materiaalille.

UV-valotus, valottaminen ultraviolettivalolla. Valonlähteenä voivat olla aurinko, erilaiset graafisen teollisuuden käyttämät UV-valotuslaitteet, UV-loisteputket tai kotisolarium-tyyppiset hehku- ja kaasupurkauslamput.

Hiustenkuivaaja, ”fööni”, on vaihtoehtovedostajan tärkeimpiä työvälineitä. Sitä voi käyttää monin tavoin herkistettyjen papereiden, siveltimien ja muiden työvälineiden kuivattelussa. Lisäksi sen rauhoittava hurina on omiaan luomaan otollisen ja kiehtovan ilmapiirin työskentelytilaan.

Bromiöljy on 1900-luvun alkupuolella kehitetty valokuvan vedostusmenetelmä, jossa valmiiksi prosessoidun valokuvan hopea valkaistaan lähes näkymättömiin ja korvataan jäykällä litografian painoväriä. Väri kiinnitetään kuvaan siveltimellä ”töpöttämällä” tai telaa käyttäen.

Fotoetsauksessa kuparilaatta päällystetään valonherkällä emulsiolla, johon kuva valotetaan pinnakkaisvalotuksena filmiltä. Laatan kehittämisen ja syövyttämisen jälkeen laatta vedostetaan syväpainoprässillä paperille painovärejä käyttäen. Fotoetsaukseen voidaan yhdistää muita tekniikoita, esimerkiksi *chine collé*-menetelmää, jossa ohuita lisäelementtejä voidaan painamalla liimata vedokseen.

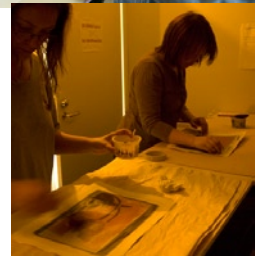
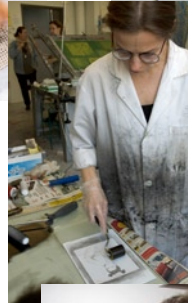
Hopeaemulsio on nestemäinen pohjamateriaalille levitettävä valotusemulsio, jonka valottaminen ja prosessointi tapahtuu tavallisen mustavalkopaperin tapaan. Pohjamateriaalina voidaan paperin lisäksi käyttää mm. puuta, lasia, metallia ja keramiikkaa.

Kopiosyövytys tarkoittaa vedostamista kuparilaatalta, johon on siirretty kuva esimerkiksi laserkopiosta tai -tulosteesta. Laattaa syövytetessä siirtokuva toimii syövytyssuojana, ja lopullinen vedos saadaan aikaan laatalta fotoetsauksen tapaan syväpainovedoksena.

Kumipaino (kumibikromaatti tai -dikromaatti) tuottaa vedoksia arabikumiin sekoitetusta pigmentistä. Lisäämällä arabikumi-pigmenttiseokseen kaliumdikromaattia saadaan valolle herkkä emulsio, joka sivellään paperille tai muulle pohjamateriaalille ja valotetaan kontaktissa negatiivin kanssa UV-valolla. Valotuksessa herkistetty arabikumi kovettuu, ja pesemällä vedos vedessä liuotetaan kovettumaton kumi. Jäljelle jäävää pigmenttikuvaa voi edelleen vahvistaa ja sävyä muuttaa vedostamalla päällekkäin useita kerroksia. Ns. täysvärikuvia on mahdollista vedostaa värierotelluista kolmi- tai nelivärinegatiiveista.

Kumiöljymenetelmässä käytetään myös valolle herkistettyä arabikumia, josta pinnakkaisvalotuksen jälkeen saadaan reliefinomainen matriisi. Se ei vielä sisällä pigmenttiä, vaan väri lisätään peittämällä koko vedos öljyvärikerroksella. Lopullinen kuva paljastetaan pyyhkimällä ylimääräinen väri pois.

Syanotypia saadaan aikaiseksi kun kahta rautayhdistettä sekoitetaan herkistysliuokseksi, jolla valotettava materiaali päällystetään. Negatiivin läpi UV-valolla valotettaessa kuva ilmestyy näkyviin, ja se saadaan pysyväksi pesemällä valotettu vedos vedessä. Pesussa syanotypia saa tyypillisen syvän preussinsinisen värinsä. Syanotypiaa voi paperin lisäksi vedostaa muille pohjamateriaaleille, kuten puulle, lasille, paperisavelle, tai vaikkapa betonille.

Hannele Heino

Päivi Karjalainen

Matti Kervinen

Erja Laakkonen

Tuula Paulomo-Rantanen

Marjo Ruskela

Anne Salmela

Päivi Inkeri Setälä

Hanna Tammi

samk

